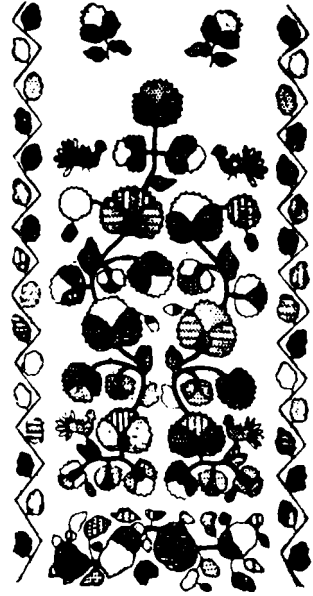
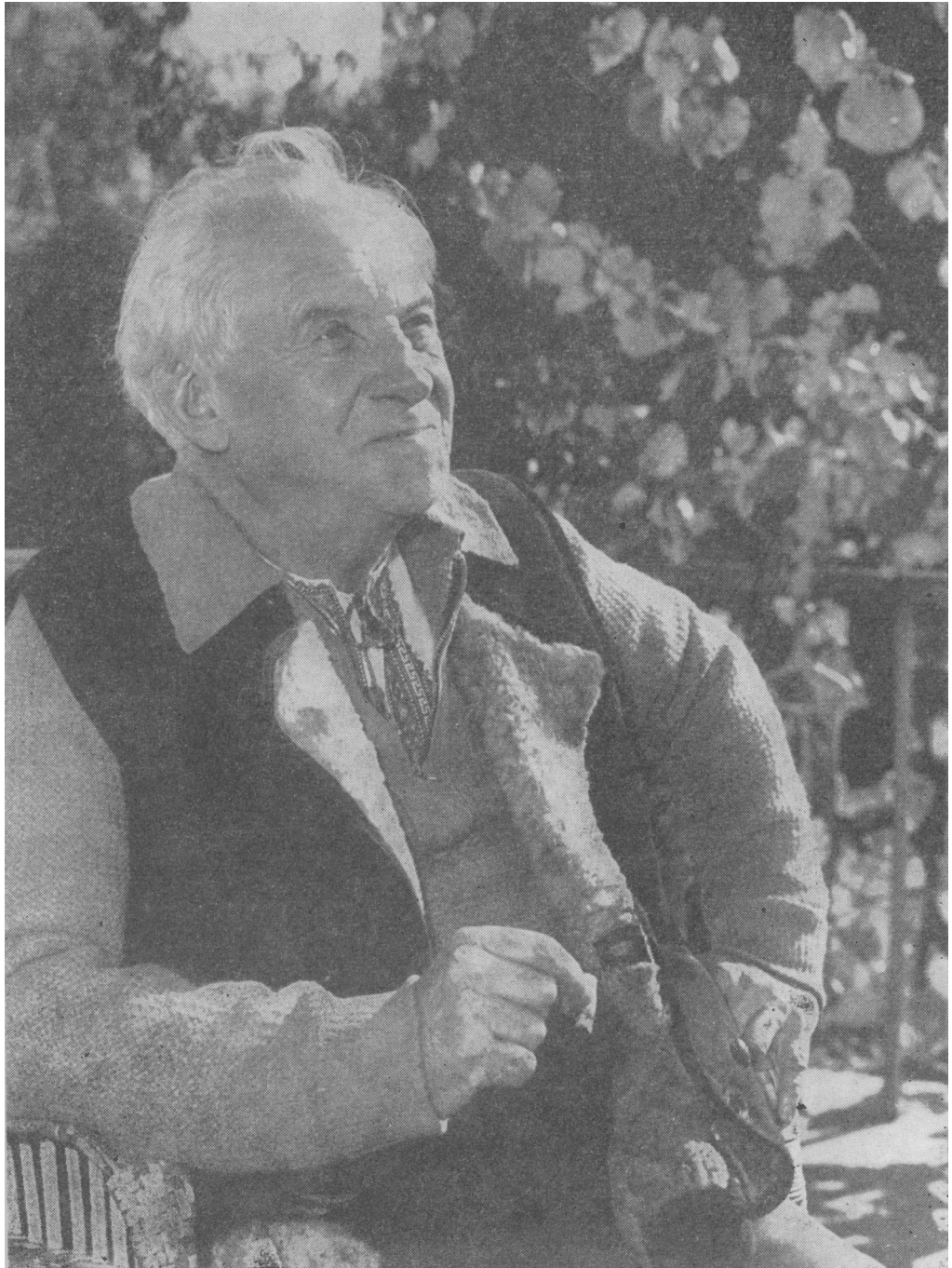

Літературно-
МЕМОРІАЛЬНИЙ МУЗЕЙ
М.Т.РИЛЬСЬКОГО

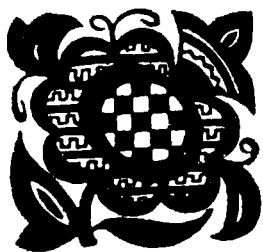

ЧИТАЧУ! ПОГЛЯНЬ, УСМІХНИСЬ:
Я ТВІЙ, Я НЕ ВМЕР, Я ЖИВИЙ!

М. Рильський

ЛІТЕРАТУРНО-МЕМОРІАЛЬНИЙ

**МІНІСТЕРСТВО
КУЛЬТУРИ
УКРАЇНСЬКОЇ РСР**

МУЗЕЙ М. Т. РИЛЬСЬКОГО

(ПУТІВНИК)

**Видавництво
«Реклама»
Київ — 1970**

8У(069)
Л64

ПУТІВНИК ПІДГОТУВАЛИ НАУКОВІ ПРАЦІВНИКИ МУЗЕЮ
Л. Д. ЗІНЧУК, Г. І. КАСИЧ, Т. Г. ХУТКА.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ЗА ВИПУСК Б. М. РИЛЬСЬКИЙ

Максим Тадейович Рильський — один з найбільших поетів нашої доби, видатний учений і громадський діяч, палкий поборник миру й дружби народів. Він належить до творців нової соціалістичної культури, які весь свій талант, всі свої сили поставили на службу рідній Вітчизні, творчість яких невіддільна від життя радянського народу — будівника комуністичного суспільства.

Понад півстоліття віддав М. Т. Рильський багатогранній, воістину подвижницькій праці на ниві рідної культури. З його ім'ям тісно пов'язане становлення, розвиток і могутнє піднесення української радянської літератури. Людина великого і щедрого таланту, він був поетом і перекладачем, прекрасним знавцем літератури, мови та мистецтва, академіком АН УРСР і СРСР, вірним порадиником і дбайливим вихователем творчої молоді. Протягом багатьох років М. Т. Рильський очолював Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії Академії наук УРСР. Тільки в нашій країні його твори виходили окремими виданнями понад 180 разів. Загальний тираж їх становить понад три мільйони примірників.

Року 1960 за видатні досягнення в галузі літератури та мистецтва Максим Тадейович Рильський удостоєний звання лауреата Ленінської премії. Трудящі Житомирщини неодноразово обирали його депутатом радянського парламенту.

Максим Рильський жив і творив для людей, для народу. І радянський народ глибоко шанує свого натхненного співця. Сьогодні ім'я поета носять вулиці в містах і селах респуб-

ліки, Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії Академії наук УРСР, бібліотека і парк культури та відпочинку в Києві, середня школа в селі Романівці, річковий пароплав. Гідним відзначенням вкладу М. Т. Рильського у скарбницю нашої культури є рішення уряду Радянської України про створення літературно-меморіального музею в будинку, де жив і працював останні роки письменник.

Урочисте відкриття музею відбулося 10 липня 1968 року.

Мітинг з нагоди
урочистого відкриття
музею

Оселитися на околиці Києва Максим Тадейович вирішив відразу ж після закінчення війни. Вибір місцевості не був випадковим. Голосіїв — ця назва не раз зустрічається в його поетичних творах. Ще за молодих років поет був закоханий у тамтешні ліси і луки, часто полював тут, проводив дозвілля з рідними й друзями.

Садиба площею близько 0,30 гектара розташована на пагорбі, що височить над Горіховатськими ставками і межує з Голосіївським лісом. Спорудження будинку розпочалося 1946 року і тривало понад п'ять років. З допомогою давніх друзів поета — відомого селекціонера Йосипа Яковича Магомета і академіка Миколи Миколайовича Гришка було посаджено багато фруктових дерев — яблунь, груш, слив, персиків, абрикос, — висаджено кущі бузку і троянд, розбито квітники.

У Голосієві Максим Тадейович знайшов затишок для поетичної роботи, чарівну природу, без якої він не уявляв собі людського життя. Поет не тільки кохався в природі, а й не гірше спеціалістів знав найрізноманітніші породи дерев і рослин, умів доглядати їх.

У листі до Олександра Дейча 14 квітня 1962 року Максим Тадейович писав: «Тільки що обрізував троянди, слухав голоси шпаків, що вже прилетіли, і синиць, що нікуди не відлітали. От як чудесно!» Кожного ранку господаря можна було побачити у садку. Він порався біля клумб, саджав квіти, обрізував сухе гілля на деревах, робив букети, які потім з'являлися у кімнатах будинку. А коли надходила осінь — пора третього цвітіння виплуканих ним троянд — Максим Тадейович любив сидіти в кріслі за столом під розлогою вербою. Тут він працював, відпочивав, милувався садом, де під промінням сонця червоніли яблука, золотились персики, багряно вигравало листя «кумедних» оцтових дерев, які колись привіз у дарунок дружині. Саме за цим столиком М. Рильський, повернувшись у червні 1964 року після лікування з Москви, прочитав у «Вечірньому Києві» присвячений йому цикл віршів А. Малишка; тут востаннє торкнулась рука Максима Тадейовича білого паперу, на якому з'явилися рядки вірша «Андрієві Малишчу», згодом опублікованого на сторінках цієї ж

**Садиба
М. Т. Рильського**

М. Т. Рильський обрізує дерева в садку

Столик і крісло під вербами — улюблене місце відпочинку
М. Т. Рильського

газети. А за декілька днів тут поет зустрівся зі своїми друзями І. С. Козловським, А. С. Малишком, П. М. Вороньком, П. І. Майбородою та В. С. Костенком. Зустріч ця була останньою.

Зараз садок має такий же вигляд, як і за життя письменника. Влітку на газонах і клумбах — улюблені квіти Максима Тадейовича: мальви, тюльпани, півонії, жоржини, гладіолуси, але, звичайно, найбільше троянд — так любовно ним оспіваних.

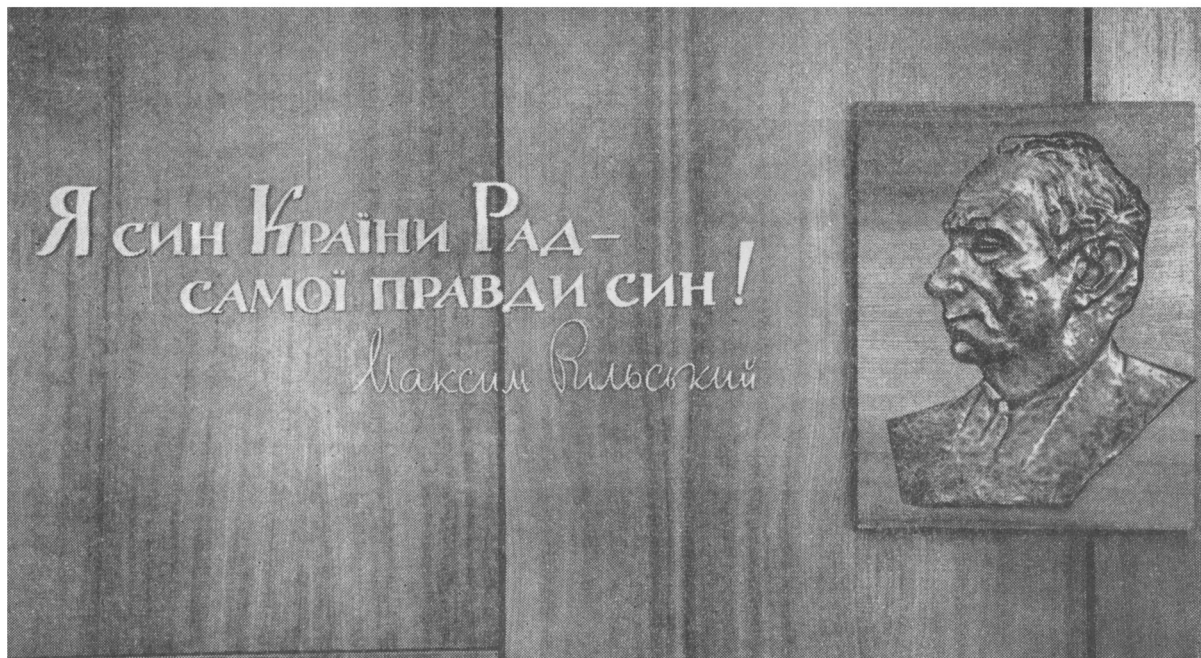
У глибині садиби стоїть цегляний двоповерховий будинок з невеликою мансардою. Дах вкрито червоною черепицею, стіни теплого пісочного кольору, бічні стовпи білі, цоколь і дерев'яні фронтони сірі. У будинку сім кімнат — три на першому і чотири на другому поверсі.

Перед будинком на двометровому постаменті з сірого граніту встановлено бронзове погруддя поета роботи народного художника УРСР О. Ковальова. До входу в будинок веде доріжка, вимощена цементними плитами. Обабіч неї височать стрункі ялини, посаджені господарем.

За високими дубовими дверима з просторими шибками — передпокій. Навпроти на стіні — дерев'яна плита з бронзовим барельєфом поета, виконаним скульптором І. Кавалерідзе. Поруч викарбовано слова: «Я син Країни Рад — самої правди син! М а к с и м Р и л ь с ь к и й.» Ліворуч на полицях великої шафи експонуються подарунки Максимові Тадейовичу від друзів та шанувальників його таланту. Серед них керамічний баранець, подарований Амвросієм Бучмою, вилитий з металу кінь — дарунок Остапа Вишні.

**Меморіальний
будинок
М. Т. Рильського**

Барельєф М. Т. Рильського

Правобічна частина вітальні

М. Т. Рильський
та І. С. Козловський біля роялю, 1961 р.

Вітальня

Це простора продовгувата кімната, стіни якої пофарбовано у світло-жовтий колір. Стеля оздоблена позолоченим фризом, у ліпленні якого використано орнамент з троянд і грон винограду. На вікнах білі штори і кольорові порт'єри.

У правобічній частині кімнати — стіл з масивними різьбленими ніжками. Навколо столу чотири м'які стільці. Під стіною праворуч від входу шафа для посуду, в якій виставлено подарунки поетові—вироби з кераміки і фарфору, різьблення по дереву. Під вікном, що виходить в сад, полірований столик з телефоном і двоє м'яких крісел. Праворуч од вікна, на стіні, портрет дружини письменника Катерини Миколаївни Рильської, написаний 1946 року художницею І. Беклемішевою. Під стіною навпроти столу сервант для посуду.

У лівій частині кімнати гарнітур меблів: диванчик, двоє м'яких крісел та круглий полірований столик. Над диванчиком фотопортрет семилітнього Максима. Навпроти рояль фірми «Шредер», придбаний Максимом Тадейовичем 1937 року.

Стіни кімнати прикрашають картини, подаровані Максимові Тадейовичу рідними та друзями.

За життя поета у вітальні збиралася родина на сніданок, обід і вечерю, тут відзначалися сімейні торжества, свята. На вогник привітного будиночка сходилися друзі господаря — письменники і артисти, вчені та громадські діячі. Серед них Остап Вишня, Володимир Сосюра, Андрій Малишко, Юрій Смолич, Михайло Стельмах, Олександр Копиленко, Микола Нагнибіда, Платон Воронько, Петро Козланюк, Семен Скляренко, Микола Ушаков, Олександр Дейч, Леонід Вишеславський, Борис Турганов; композитори Левко Ревуцький, Пилип Козицький, Георгій і Платон Майбороди, Сергій Жданов, Юлій Мейтус; вчені Олександр Білецький, Микола Гудзій, Микола Гришко, Петро Погребняк, Іван Білодід; генерали Олександр Сабуров і Олександр Родімцев; працівники культури Семен Стефаник, Святослав Іванов, Василь Костенко, Олександр Борецький, Олександр Бандура та багато інших. Сюди ж під Новий рік приходили студенти співати щедрівок. Такі зустрічі назавжди залишали в юних серцях світлу пам'ять про Максима Тадейовича.

«Максим Тадейович, — згадує О. Дейч, — любив добропристойне застілля з бесідами й роздумами, із задушевними тостами, без будь-якого нарочитого величання... Приїжджав, бувало, Іван Козловський, залетівши на рідну Україну, і тоді вечір проходив у атмосфері музики й пісні. Рильський проявляв своє мистецтво імпровізатора, а Козловський, натхненний любов'ю до господаря, співав з піднесенням свій невичерпний репертуар. З'являлися московські й ленінградські поети — В. Інбер, М. Тихонов, М. Комісарова, О. Прокоф'єв — і обід чи вечеря заповнювалися віршами й жартівливими експромтами, піснями й частівками».

Загальний
вигляд
кабінету

Кабінет

Круті дерев'яні східці ведуть на другий поверх до робочого кабінету поета. Це простора світла кімната. На вікнах та скляних балконних дверях білі гофровані штори та лляні гардини. Звідси відкривається чудовий краєвид, який багато років милував око господаря: височить дзвіниця Лаври на Дніпрових кручах, серед буйної зелені підвелися вгору нові житлові масиви.

Навпроти входу в кутку кімнати стоїть великий полірований стіл. До нього щільно прилягає невеликий довгуватий столик і два м'які стільці. Над столом групова фотографія. На ній п'ятирічний Максим із батьком Т. Р. Рильським і В. Б. Антоновичем. Поруч завітчаний кленовим листям портрет О. Пушкіна, фотографія Панаса Саксаганського, старовинний барометр. Ліворуч — портрет Володимира Ілліча Леніна, виконаний і подарований Василем Касіяном. Над диваном великі фотографії Марії Заньковоцької, Амвросія Бучми і Юрія Шумського. А ось і сам усміхнений господар із співаком Іваном Паторжинським.

На письмовому столі телефон, настільна лампа, особисті речі: авторучка, що багато років вірно служила Максимові Тадейовичу, настільний календар із власноручними записами поета, запальничка, гуцульська шкатулка з мундштуками, довідники.

Щодня з сьомої години М. Т. Рильський вже був тут, за своїм робочим столом, де на нього чекали не лише чисті сторінки його поетичного зошита, а й грубі томи дисертацій, літературознавчі праці, редакторська робота. Тут, у кабінеті, народжувалися вірші, що потім склали збірки «Троянди й виноград», «Далекі небосхили», «Голосіївська осінь», «Згряя веселиків», «В затінку жайворонка», «Зимові записи». За цим столом Максим Тадейович писав свої знамениті «Вечірні розмови», відповідав численним кореспондентам.

Навколо Максима Тадейовича завжди було багато книг. Біля письмового столу — обертова етажерка, виготовлена на замовлення поета. В ній зібрано найрізноманітніші словники. Зверху на етажерці мініатюрна шахтарська лампочка та попільничка, виготовлена з вугілля, — дарунки польських шахтарів.

Трохи далі на полицях вишикувалися томи енциклопедій — БСЭ, УРЕ, Брокгауза і Ефрона, літературної, сільськогосподарської. На двох полицках над письмовим столом любовно зібрана Максимом Тадейовичем бібліотечка творів української та російської поезії. На стелажі між письмовим столом і балконом книги з літературознавства. А у великій скляній шафі — багатотомний тлумачний словник польської мови, твори Ю. Словацького та А. Міцкевича

Куточок
з мисливським
спорядженням

в оригіналі. Середню частину шафи займають видання творів М. Т. Рильського. У куточку кімнати білу входу мисливське спорядження: рушниця, подарована поетами Києва в день 50-річчя творчої діяльності Рильського, ягдташ, патронташ з набоями. Поруч на шафі мисливські трофеї поета. У цьому ж куточку велика фотографія, на якій зображено Максима Тадейовича з його найближчим приятелем Остапом Вишнею на полюванні.

М. Т. Рильський за роботою

Загальний вигляд спочивальні

Спочивальня

У цій затишній кімнаті на першому поверсі пройшли останні дні життя письменника.

На підлозі великий килим. Ліворуч від входу темна полірована шафа для одягу. В кутку м'яке крісло. Під вікном довгуватий столик. На ньому особисті речі М. Т. Рильського: гаман, складані ножики, срібна музична шкатулка для сигарет, попільничка та шкатулка у срібній оправі з емблемою Варшави, які подарував Максимові Тадейовичу Владислав Гомулка під час перебування в Києві. Обіч столу тумбочка. На ній радіоприймач «Нароч», окуляри, термометр, годинник.

І як скрізь у будинку — багато книг. Вже тяжко хворий, М. Т. Рильський знову й знову звертався до творчості Шекспіра і Толстого, Тургенєва і Хемінгуея, до безсмертних поезій Пушкіна, Шевченка, Міцкевича — трьох найбільших поетів слов'янського світу, трьох найдорожчих своїх учителів. Книги, до яких востаннє торкалася рука поета, зібрано в окремій шафі.

Праворуч під стіною дерев'яне ліжко, охайно застелене картатим пледом. На ньому пучок засушених квітів. Над ліжком — настінна лампа, фотокартка подружжя Рильських на ганку Голосіївського будинку та знімки онуків.

**ЛІТЕРАТУРНА ЕКСПОЗИЦІЯ МУЗЕЮ
М. Т. РИЛЬСЬКОГО**

Перший зал (1895—1930)

На початку експозиції напис: «19 березня 1895 року в Києві народився Максим Тадейович Рильський». Тут же фото маленького Максима та виписка з метричної книги про його народження. Далі — фото-портрети батьків поета: Тадея Розеславовича і Меланії Федорівни, братів Івана та Богдана.

Мати майбутнього письменника була простою селянкою. Жінка світлого розуму й ніжної душі, вона до одруження була неписьменною, але знала безліч народних пісень, казок, які з раннього дитинства дуже любив слухати Максим. Навчена чоловіком читати й писати, перечитала багато книг, особливо захоплювалась Л. Толстим, зокрема його «Анною Кареніною».

Різноманітні матеріали розповідають про батька поета — відомого вченого-етнографа, громадського діяча, якого Михайло Коцюбинський назвав «незвичайно талановитою і симпатичною людиною». У вітрині експонуються документи справи Київського жандармського управління про встановлення таємного нагляду за студентами університету Тадеєм і Йосипом Рильськими, наукові праці Т. Рильського «Студії над основами розкладу багатства», «К изучению украинского народного мировоззрения», «Сільські пригоди», «Про Херсонські заробітки» та інші, а також некролог на смерть Тадея Розеславовича, написаний Іваном Франком 1902 року. Дитинство Максима Тадейовича пройшло в селі Романівці, колишнього Сквирського повіту Київської губернії (нині Попільнянський район Житомирської області). Згодом, пригадуючи свої перші дитячі враження, поет писав: «Село Романівка, кучерявий лісок на ледве помітному узгір'ї, білі хати й зелені сади понад річкою Унавою, що, перепинена греблею, розливається в широкий, порослий комишами і лататтям став... Босі діти з засмаленими ногами, з пастушими торбинками через плечі... Вечірні співи дівчат, що солодкою луною плывуть у далечінь, парубочі розгонисті пісні... Солов'їні жагучі ночі, жаб'ячий хор, і гукання водяного бугая... Світ — як таємнича, ледве розкрита книга...».

В експозиції представлено фотографії будинку, в якому жив майбутній письменник з батьками, та його

Т. Р. Рильський, батько поета

М. Ф. Рильська, мати поета

улюблених місць в Романівці, родинні знімки. Поряд фото сільських друзів дитинства — Ганни й Андрія Романенків, Яська Ольшевського, односельчан Родіона Очкура і Дениса Каленюка, про яких поет сказав: «Власне, ці два чоловіки навчили мене більше, ніж будь-хто любити незвичайну талановитість прекрасного нашого народу».

Першим учителем М. Рильського був його батько. Він навчив малого Максима писати й читати українською мовою. На стенді — перша прочитана книга «Робінзон» Д. Дефо в переказі Б. Грінченка. У Рильського дуже рано виявився нахил до віршування. Про це розповідають вміщені в експозиції поетичні спроби хлопчика-семилітка — вірші «Прошак» та «Чого бог карає...».

Після смерті батька Максима виховують домашні вчителі, тому його відразу 1908 року прийняли до третього класу приватної гімназії В. П. Науменка в Києві. Юний гімназист деякий час жив на квартирі в батькового приятеля — великого українського композитора Миколи Віталійовича Лисенка. Біля фотопортрета композитора рядки з вірша М. Рильського «Микола Лисенко»:

Він од народу набирався сили
В натхненній праці, в боротьбі палкій,
Коли творив щоденний подвиг свій
Во ім'я тих, що сіяли й косили.

Перебування в родині лицаря української пісні, щоденне спілкування з Миколою Віталійовичем, людиною високоосвіченою, дуже уважною до перших мистецьких спроб сина свого друга, мало безпосередній вплив на формування художнього світогляду майбутнього поета, поглибило любов до народної пісні та музики, перейняту ще від матері та старших братів.

Серед гімназичних учителів-мовників, які запалили в юних серцях вихованців «священну іскру любові» до книжки, був викладач словесності Дмитро Миколайович Ревуцький, брат славнозвісного композитора. Він виховував у юнака глибокий інтерес до народної творчості, до життя трудового люду. В кінці 1907 року на сторінках тогочасних газет і

І. Т. Рильський, брат поета

Б. Т. Рильський, брат поета

журналів з'явилися окремі вірші М. Рильського, а в 1910 році вийшла перша його збірка поезій «На білих островах». Попри всю книжність і нарочитість, учнівство багатьма віршами цієї невеличкої книжечки Рильський засвідчив себе обдарованим поетом, що має власний проникливий голос, виявляє тонке відчуття і ніжну любов до земної краси, до природи, щиро співчуває знедоленій людині. Це помітила Леся Українка, яка уважно стежила за зростанням молодого поета і, прочитавши збірку «На білих островах», сказала: «От хто повинен був би написати «Ізольду Білоруку» (одну з поем самої Лесі Українки).

В одному з своїх віршів Павло Тичина так відгукнувся на першу збірку поезій М. Рильського:

...І я почув протест
у тій маленькій книжечці, що звалась
«На білих островах»: «Ганьба, ганьба
і сором нам!» Хотілося побачить
поета юного, чуткого.
Гей,
благословенна будь ти, молодосте!
Благословенно будь споріднення
і перегукування душ! Із мрійних
обидва ми зросли на земляних.

На цьому ж стенді виставлено журнали «Літературно-науковий вісник», «Сяйво», «Українська хата», що в них тоді друкувалися віршовані та прозові твори М. Рильського.

У залі розміщено невеличкі погруддя Т. Шевченка, О. Пушкіна і А. Міцкевича. Поряд — слова Максима Тадейовича: «Вже тоді глибоко полюбив я на все життя Шевченка, Пушкіна, Міцкевича, трьох найдорожчих моїх учителів». Далі на стенді невеличкі портрети І. Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, М. Старицького, В. Короленка, М. Горького, М. Заньковецької, І. Карпенка-Карого, П. Саксаганського, М. Садовського, М. Кропивницького, С. Рахманінова. Молодий поет був сучасником цих визначних діячів демократичної української та російської культури. Їх творчість, особистий приклад, художні принципи допомогли Максимові Рильсько-

му знайти власний мистецький ідеал, виробити власний голос. Вони вчили поета любити й цінувати справді прекрасне в житті та в мистецтві.

1915 року молодий поет закінчив гімназію «Общества содействия среднему образованию в г. Киеве». В експозиції вміщено фотографію Рильського — випусника гімназії, знімок будинку по вулиці Великій Підвальній, в якому містився цей учбовий заклад, а також фотокопію атестату зрілості.

Того ж року Рильський вступає до Київського університету, де навчається спочатку на медичному, а потім на історико-філологічному факультеті. Про цей період життя письменника розповідають документи його особової справи. На цьому ж стенді експонується друга збірка поета «Під осінніми зорями» (1918), до якої увійшли вірші, написані впродовж 1910—1918 років, і з-поміж них такі перлини як «На білу гречку впали роси», «Яблука допіли, яблука червоні», «Лежить в полях блакитний сніг», «Поле чорніє, проходять хмари», «Проса покошено; Спустило тихе поле», «Мені снилось: я мельник в старому млині», «Вже червоніють помідори» та інші. Поряд поема-ідилія «На узліссі» (1918).

Закінчити університет М. Т. Рильському не довелося — почалася громадянська війна. Деякий час він працював помічником секретаря Сквирської продовольчої управи, а згодом протягом десяти років (аж до 1929 р.) вчителював на селі, і зокрема в рідній Романівці, потому в залізничній школі Києва, викладав українську мову й літературу на робітфаці Київського університету та в Українському інституті лінгвістичної освіти. І в цей період Рильський не припиняв творчої літературної роботи, систематично виступав в пресі з віршами та оповіданнями, видавав поетичні збірки. У вітрині розміщено фото-знімки шкіл, в яких викладав Максим Тадейович, літературні журнали з творами письменника, фоторепродукцію його портрета, виконаного художником М. Гронем у 1919 році. Тут же вірш Максима Рильського «Хто там плаче? Хто голосить?», написаний до першої річниці від дня смерті В. І. Леніна. Велика Жовтнева соціалістична революція відкрила нову еру в історії людства, осяяла новий пере-

Будинок в селі Романівці, у якому пройшли дитячі роки М. Т. Рильського

Родина Рильських. Сидять: Тадей Розеславович Рильський (батько поета), Меланія Федорівна Рильська (мати). Хлопчик на руках — Максим Рильський. Стоять (зліва направо): Богдан Тадейович Рильський (брат), Іван Тадейович Рильський (брат) і друг родини лікар Й. В. Юркевич.

можний шлях українського народу, народила на українській землі нову соціалістичну літературу. У вітрині фотокартки зачинателів української радянської літератури Павла Тичини, Володимира Сосюри, Остапа Вишні, їх твори, а також репродукція групового знімку діячів української культури.

Ряд експонатів цього залу висвітлюють діяльність утвореного на початку 20-х років літературного угруповання «неокласиків», до якого належав М. Рильський і про яке згодом писав: «Аж ніяк не беручи під захист усе, що говорили й писали українські «неокласики, ...мушу, проте, твердо заявити, що в їх боротьбі проти футуризму та інших формалістичних течій, у їх заклик шанувати літературну традицію, у їх любові до грецьких та римських класиків, до Ередія і Леконта де Ліля, до Пушкіна, Міцкевича, Шевченка, Франка було, безперечно, здорове зерно». В експозиції вміщено фотопортрет М. Т. Рильського тих років, фотографії М. Зерова, П. Филиповича, М. Драй-Хмари, їхні поетичні збірки.

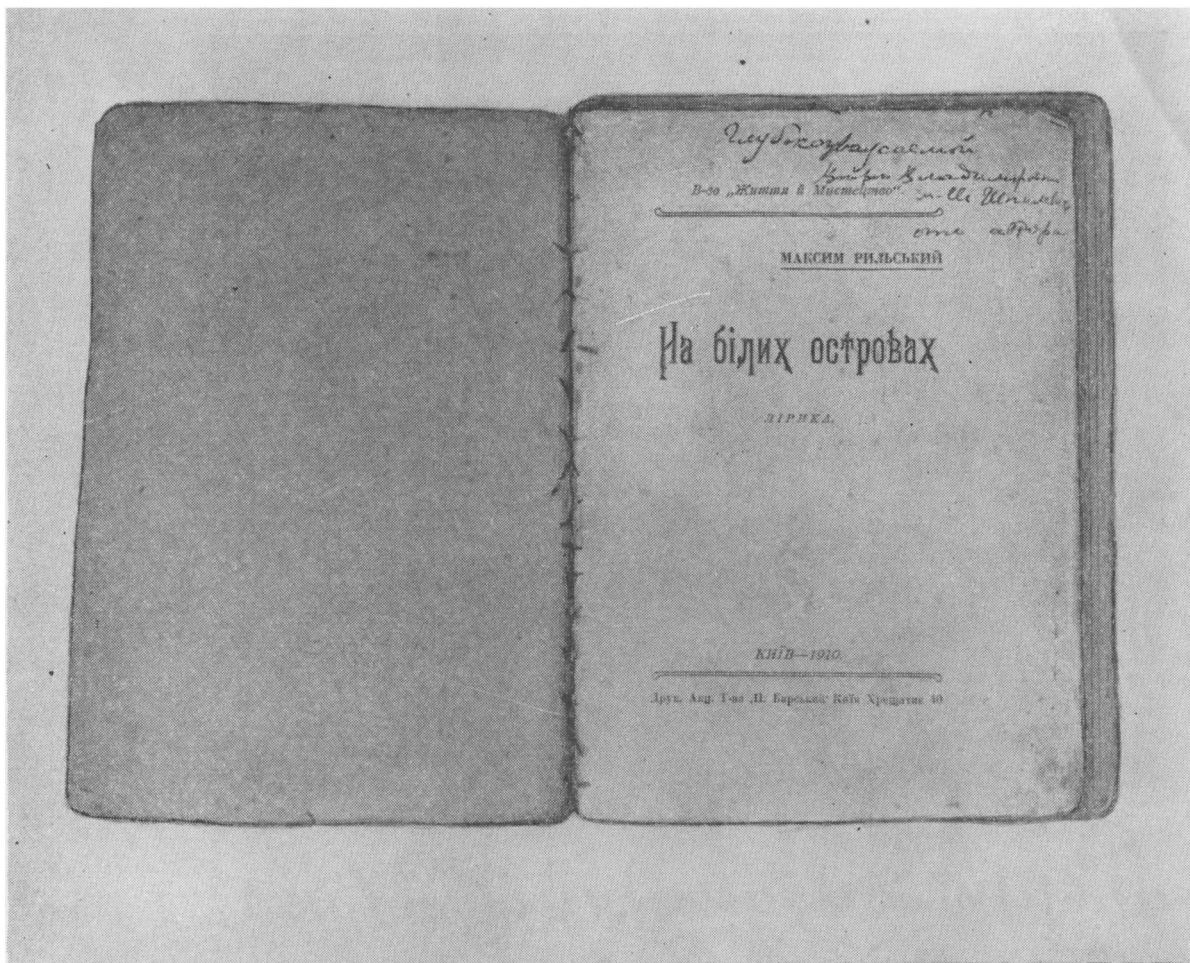
Творчість М. Рильського 20-х років представлено збірками: «Синя далечінь» (1922), «Дві поеми» (1924), «Крізь бурю й сніг» (1925), «Тринадцять весна» (1926), «Під осінніми зорями» (1926), «Гомін і відгомін» (1929), «Де сходяться дороги» (1929). На цей період припадає і початок перекладацької діяльності Максима Тадейовича.

Під безпосереднім впливом суспільно-політичних змін у житті народу, навколишньої дійсності, внаслідок дедалі міцніючих зв'язків поета з класичною радянською і світовою літературою творчість М. Рильського у ці роки поступово зазнає виразних ідейних змін, набуває нових рис, розширюються її тематичні і жанрові обрії.

1926 року Максим Тадейович одружився. На стенді фотопортрет дружини, колишньої вчительки — Катерини Миколаївни Рильської, котра понад тридцять років була вірною подругою і щирим порадиником поета.

М. В. Лисенко — видатний український композитор

Перша збірка віршів «На білих островах»

Изображенъ Микола Рильський - студентъ Фридрихъ Рильський, окончившій 1шаа 1915г. гимназію „Общественнаго среднего образования въ г. Кіевѣ“ (бывш. В. П. Кошаренка)

М. Т. Рильський, випускник гімназії

Книги М. Т. Рильського, видані в 20-х роках

М. Т. Рильський. Портрет 1926 р. К. М. Рильська, дружина поета

Другий зал (1930—1945)

Експозицію другого залу відкривають матеріали, що висвітлюють життєвий і творчий шлях Максима Рильського на початку 30-х років.

Важливою подією для розвитку всієї радянської літератури була постанова ЦК ВКП(б) від 23 квітня 1932 року «Про перебудову літературно-художніх організацій». За рішенням партії ліквідовано літературні угруповання, а всіх майстрів слова, що підтримували платформу радянської влади і прагнули брати участь у соціалістичному будівництві, об'єднано в єдину Спілку радянських письменників.

В експозиції поруч з фотокопією постанови ЦК ВКП(б), надрукованої в газеті «Правда», слова Максима Тадейовича, написані ним в 1933 році:

«23 квітня 1932 р. — історична дата не тільки в літературі, а й у громадському житті. Не тільки в громадському, а й в особистому житті кожного письменника, що заслуговує на почесне ім'я радянського чи щиро прагне його заслужити. Лірично кажучи: це один з тих моментів, що окриляють, що скеровують свідомість, що примушують напружувати творчі мускули...

...Це він, той квітень торішній, поміг мені восени здати збірку «Знак терезів», таку далеку від збірок попередніх — і «по-хорошому», здається мені, далеку. Цей бадьорий вітер навів на мене гнівне закінчення «Марини», він стеле передо мною дорогу, де на верстових стовпах написано: дорога в сонячну країну комуністичного суспільства».

На стенді — збірка віршів «Знак терезів» (1932), яку поет написав до 15-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції, та рядки з вміщеного у ній твору «Декларація обов'язків поета і громадянина»:

Мусиш ти знати, з ким
Виступаєш у лаві.
Мусиш віддати їм
Образи й тони яскраві,
Мусиш своє ім'я
Там написати ясно,
Де мільйонне сіяє:
Клас!

Збіркою «Знак терезів» Максим Рильський чітко і назавжди визначив своє естетичне кредо митця і

громадянина. В сонеті, що дав назву книзі, поет висловив свою переконливу віру у перемогу нового світу над старим: шалька терезів хилиться в бік робітника з важким молотом, що владно ставить його на терези життя —

Знак терезів — доби нової знак...
Бійці, єднайтесь! Не дрімай, стороже!
Безкрилу тьму навіки переможе
Визвольник людства — вільний пролетар.

На цьому ж стенді — перше видання одного з найбільших епічних творів Максима Тадейовича поеми «Марина» (1933), в якій з великою художньою силою змальовано життя покріпаченого українського народу.

Про «Марину» сам Рильський писав: «Тема цього твору — два світи: кріпаки і пани на правобережній Україні в ХІХ сторіччі, без дальшого хронологічного уточнення. Ідея — фальшивість усякого «панського народолюбства» чи то «балагульно-романтичного», чи навіть забарвленого кольорами найлівиших політичних течій, що на ті часи існували». Виразно позначена творчим використанням традицій Шевченка, Пушкіна і Міцкевича «Марина» була новим кроком у розвитку епічного таланту поета. 1934 року відбувся Перший Всесоюзний з'їзд радянських письменників. Він завершив організаційну і творчу перебудову літературного життя в країні, продемонстрував могутнє зростання багатонаціональної радянської літератури. На стенді — квиток члена Спілки письменників СРСР за № 192, підписаний Максимом Горьким, а у вітрині експонується журнал «Глобус» із статтею М. Рильського «Після з'їзду». В ній поет розповідає про враження як делегата, ділиться з читачем творчими задумками. Зокрема, Максим Тадейович зазначав: «Я особисто під час з'їзду зав'язав приязні стосунки з рядом російських, білоруських, вірменських, грузинських поетів і думаю, що ці зв'язки позитивно відіб'ються на моїй літературній роботі — не тільки тим, що в міру сил перекладатиму кращі зразки поезії братніх народів, а й тим, що я збагачу свій творчий досвід». На цей час припадає початок широкого знайомства

російського читача з творчістю видатного українського поета. Експонуються вірші Рильського в перекладах Олександра Прокоф'єва та Миколи Ушакова, фотокопія листа Максима Тадейовича лєнінградській поетесі Марії Комісаровій, перша його книга російською мовою «Избранные стихи», що вийшла у видавництві «Художественная литература» 1935 року.

Провідною темою нових творів Рильського 30-х років стає тема Радянської Батьківщини, патріотизму і дружби народів. У численних ліричних мініатюрах та ліро-епічних творах поет оспівує красу людських почуттів, нову радянську дійсність, героїчне минуле народу. В експозиції — збірки поезій «Київ» (1935), «Літо» (1936), «Україна» (1938). Біля великого фото-портрету Максима Тадейовича наведені рядки з вірша «Моя Батьківщина», в якому письменник змалював велич оновленої Вітчизни:

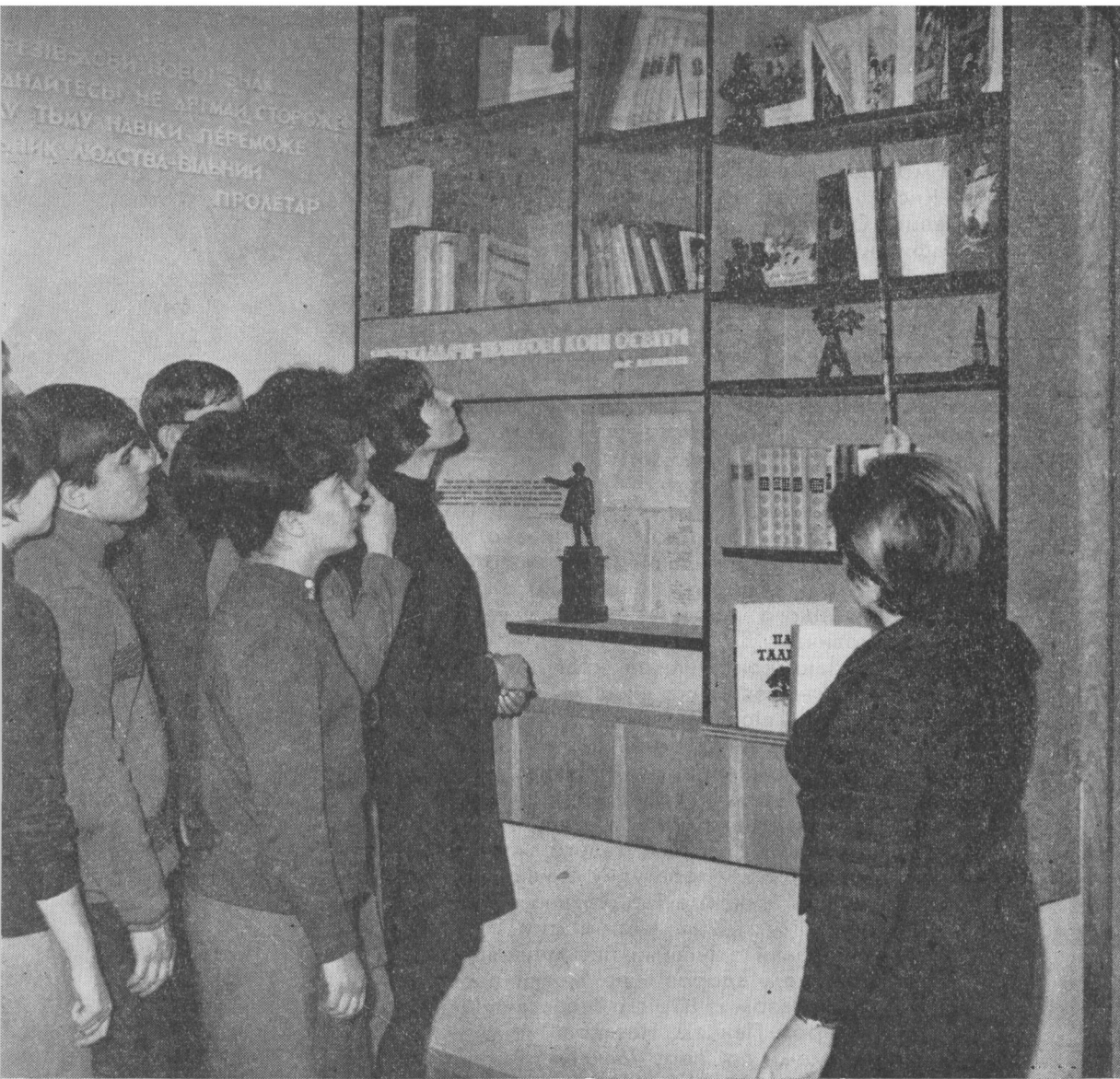
Моя Батьківщина — подолана ніч.
На кремені вирослий колос,
Моя Батьківщина — це Леніна клич,
Це Партії голос.
Цвіте Казахстан, Закавказзя і Дін.
Росія цвіте і Україна —
Союз непоборних радянських країн —
Моя Батьківщина.

Заслуги Максима Рильського в галузі радянської літератури високо оцінені Партією та Урядом. В 1939 році разом з іншими радянськими письменниками він був нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора. На стенді виставлено груповий фото-знімок, на якому зображені літератори-орденоносці: М. Рильський, П. Тичина, Д. Гофштейн, М. Бажан та А. Головка.

1940 року громадськість відзначила 30-річчя літературної діяльності поета. В залі експонуються збірки віршів, якими зустрів Максим Рильський своє творче літо. «Збір винограду» (1940), «Стихи и песни», «Вибране», привітання ювілярові від громадських і творчих організацій, друзів по перу, перша літературно-критична праця про його творчість — книга Л. Новиченка «Повість про поета».

До музею завітали учні

школи № 130 м. Києва

Ряд інших матеріалів розповідає про Максима Рильського — дбайливого вихователя творчої молоді. Його батьківському піклуванню, дружнім порадам і допомозі нині завдячує багато письменників. В експозиції вміщено велику фотографію, на якій бачимо Максима Тадейовича з учасниками семінару молодих письменників, який відбувся 1940 року в Києві. Серед них Михайло Стельмах, Василь Швець, Олекса Ющенко. Поряд на стенді — автографи листів М. Стельмаха до свого вчителя, віршований спогад Платона Воронька про першу зустріч з Рильським, збірки віршів Костя Герасименка, Арона Копштейна, Степана Крижанівського з щирими синівськими написами великому майстрові.

Роки Великої Вітчизняної війни — новий період у творчості письменника. Леонід Новиченко зазначає, що «Рильський, поет невичерпної людської доброти і «мирного», творчого життєлюбства,— Рильський в роки небувало жорстокої і важкої війни запалав таким ярим червоним цвітом, цвітом героїки і віри, цвітом враженої і розгніваної любові до Батьківщини, що це палання саме стало актом подвигу, актом душевного і мистецького героїства». Матеріали цього розділу об'єднує вислів Максима Тадейовича:

«За день наш крилатий, за край наш багатий, за усміх дитяти — священна війна!»

В експозиції — вірш М. Рильського «Згинете від меча» — перший пристрасний відгук поета на віроломний напад фашистів, який з'явився на сторінках газети «Комуніст» 24 червня 1941 року. Тут також перша збірка воєнних літ «За рідну землю» (1941). Численні документи, книги, газети, журнали, фотографії висвітлюють літературну, наукову та громадську діяльність Максима Тадейовича в столиці братньої Башкирії місті Уфі, куди влітку 1941 року він був евакуйований з іншими письменниками, що за віком чи станом здоров'я не могли перебувати в діючій армії. Разом із Юрієм Яновським, Іваном Кочергою, Петром Панчем, Натаном Рибакон та іншими побратимами по перу Максим Тадейович брав активну участь у налагодженні видань творів українських літераторів у серії «Фронт і тил», регуляр-

М. Т. Рильський

ному випуску газети «Література і мистецтво» та журналу «Українська література», був одним із керівників Спілки письменників республіки. Виступав із новими творами на підприємствах і в колгоспах, перед воїнами Радянської Армії. Його гаряче слово письменника-публіциста лунало зі сторінок центральних і місцевих газет.

На стенді матеріали Першого мітингу представників українського народу, який відбувся в листопаді 1941 року в місті Саратові. На цьому мітингу Максим Тадейович вперше прочитав «Слово про рідну матір» — слово великого гніву і невичерпної віри у правоту нашої справи, у торжество нашої перемоги. Того дня голос поета слухала сплюндрована, але нескорена українська земля, його слова долинули до передових позицій фронту, їх слухали воїни в окопах і бліндажах. Віра в неминучу перемогу радянського народу над ворогом стала лейтмотивом усієї творчості Максима Рильського воєнних років. Нею насажені вірші «Україні», «Слово гніву», «Лист до українців в Америці», «Вогонь, залізо і свинець», «Моєму краєві» та багато інших.

Поруч із «Словом про рідну матір» на стенді експонується факсимільна репродукція автографа вірша «Я — син Країни Рад» — твору, сповненого гордістю поета за свою землю, за Вітчизну. Вірш цей був поширений у листівках на тимчасово окупованій території України.

Одна за одною виходять у світ поетичні збірки «Слово про рідну матір» (1942), «Світова зоря» (1942), «Світла зброя» (1942), книга публіцистичних статей «Народ бессмертен» (1942). У грізні роки війни Максим Рильський починає працю над великою автобіографічною поемою «Мандрівка в молодість», а до 25-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції створює один з найвидатніших своїх ліро-епічних творів поему-видіння «Жага».

Обіч видань творів Максима Тадейовича воєнних років експонується диплом лауреата Державної премії Першого ступеня, якою були відзначені ці збірки у 1943 році.

Найвищий прояв патріотичних почуттів поета в дні війни — вступ М. Т. Рильського до лав Комуністич-

На фото (зліва направо): М. Т. Рильський, Д. Н. Гофштейн, А. В. Головко (перший ряд); П. Г. Тичина, М. П. Бажан (другий ряд). 1939 р.

ної партії. Поряд із великим фотопортретом Максима Тадейовича в експозиції наведено текст заяви, з якою він звернувся на початку 1943 року до партійної організації Спілки письменників України: «Моя літературна праця і скромна громадська діяльність тісно пов'язані з партією Леніна, її великою справою. В дні Вітчизняної війни з фашистськими полчищами я особливо гостро відчув цей зв'язок. Прошу прийняти мене в ряди Всесоюзної комуністичної партії (більшовиків). Максим Рильський».

У квітні того ж року спеціальним рішенням ЦК ВКП(б) Максима Тадейовича Рильського прийнято до членів партії без проходження кандидатського стажу.

У ряді матеріалів розповідається про початок наукової діяльності М. Т. Рильського в Академії наук УРСР, яка тоді перебувала в Уфі. Спочатку Максим Тадейович працював завідуючим відділом художньої літератури Інституту мови та літератури АН УРСР, а з 1942 року очолив Інститут народної творчості та мистецтва (нині Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського). В цей час він бере участь у редагуванні російсько-українського словника, виданні фольклорних матеріалів про Вітчизняну війну, виступає з доповідями на сесіях Академії наук УРСР. 29 червня 1943 року його обрано академіком Академії наук УРСР.

В роки війни з Уфи, а потім з Москви, куди переїхала Академія наук, Максим Тадейович часто виїздив на фронт. Разом з іншими письменниками, діячами науки та мистецтва виступав на мітингах у звільнених від ворога селах і містах, перед радянськими воїнами. Влітку 1943 року Максим Тадейович брав участь у засіданні Політбюро ЦК Комуністичної партії України, яке розглянуло новий український правопис. На фронтових фотознімках ми бачимо М. Рильського з О. Довженком, П. Тичиною, академіком Л. Булаховським, композитором П. Козицьким.

У квітні 1944 року поет повернувся до рідного Києва. На стенді вміщено фотографію зруйнованого ворогом міста, рукописи віршів «Я слова розгубив по дорогах чужих» та «До пограбованого дому»,

книги віршів Максима Тадейовича українською та російською мовами: «Мандрівка в молодість» (1944), «Слово о матери Родине» (1944), «Лирика», а також фотознімок, на якому зображені українські письменники на відбудові Хрещатика.

В цей період Максим Тадейович Рильський займається не тільки літературною роботою. Він керує Інститутом Академії наук УРСР, очолює письменницьку організацію республіки (у червні 1944 року його обирають головою правління Спілки письменників України). Завершують розділ Великої Вітчизняної війни поетичні рядки з вірша «Перемозі»:

Весняний гук іде в народі,
Що рідну землю засіва...
Ой, скільки тонів і мелодій!
Ой, що ж то будуть за жнива!
Тремтить розбійник, никне злодій,
Почувши стогромове г о д і,
І сонце, що зійшло на Сході,
Огнями всесвіт залива.

19 березня 1945 року громадськість країни відзначала 50-річчя від дня народження М. Т. Рильського. В експозиції поруч з портретом поета тих днів наведено текст Указу Президії Верховної Ради Союзу РСР про нагородження М. Т. Рильського за видатні заслуги в розвитку радянської літератури орденом Леніна, вміщено газетні матеріали, які висвітлюють життєвий і творчий шлях майстра слова, а також видання творів поета у трьох томах, що вийшло в світ до ювілею.

*

Окремим розділом у другому залі представлено тему Рильський — перекладач.

Максим Тадейович справедливо вважається одним з найвидатніших майстрів художнього перекладу в усій радянській літературі та визнаним знавцем теорії перекладу. За свідченням академіка О. Білецького, йому належить заслуга теоретичного і практичного руйнування мало не вікових передсудів про «непотрібність» перекладання художньої літератури на українську мову. Ще в 1923 році, розпочавши

М. Т. Рильський. Кадр з кінохроніки. 1942 р.

роботу над перекладом «Пана Тадеуша», Рильський писав: «Перш за все, ми повинні погодитися на тому, що всі дійсно великі твори старої культури повинні завести до вжитку нашої української мислі, якщо тільки надалі не хочемо залишитись «простаками» й провінціалами, творцями цінностей виключно «для домашнього вжитку» чи навіть зовсім для вжитку негодящих».

Перекладацькій манері Максима Тадейовича було властиве глибоке проникнення в творчу індивідуальність письменника, якого він перекладав, точність у відтворенні духу і стилю оригіналу. Водночас його переклади завжди мали значення самостійних художніх зразків.

До матеріалів цього розділу експозиції наведено крилатий вислів Пушкіна — «Перекладачі — поштові коні освіти». Далі на стенді автографи перекладів «Євгенія Онегіна» Пушкіна та «Орлеанської діви» Вольтера, перші видання «Мідного вершника» Пушкіна та поеми Міцкевича «Пан Тадеуш» українською мовою. Тут же диплом лауреата Державної премії третього ступеня, яким в 1950 році був відзначений український переклад геніального твору польської літератури. Понад два десятиліття віддав Максим Рильський наполегливій праці над «Паном Тадеушем», створивши переклад, який визнано найкращим з усіх перекладів цього твору на інші мови світу.

В експозиції представлено видання перекладених Максимом Рильським творів Шекспіра, Буало, Расіна, Мольєра, Гюго, Гейне, Ростана, Мопассана, Словацького, Лермонтова, Гоголя, Некрасова, чеських, словацьких, сербських авторів. Крім класиків світової літератури Максим Рильський перекладав твори своїх сучасників — М. Тихонова, М. Светлова, О. Прокоф'єва, М. Ісаковського, Я. Купали, Я. Коласа, П. Бровки, М. Танка, Г. Табідзе, С. Чіковані, А. Ісаакяна, Є. Чаренца, Д. Гофштейна та інших.

Багато працював М. Рильський над редагуванням доробку інших перекладачів. Експонуються твори Пушкіна, Лермонтова, Некрасова, Міцкевича, Словацького, Тувіма, що вийшли на Україні при його безпосередній участі, а також видання творів Котля-

М. Т. Рильський і О. П. Довженко під час перебування на фронті.
1943 р.

ревського, Шевченка, Франка, Лесі Українки, Міцкевича російською мовою.

Справжнім подвигом М. Рильського була його перекладацька діяльність. Вона значною мірою збагатила українську літературу, сприяла культурному єднанню народів.

*

Окремий розділ цього залу — *Рильський і музика*. Потяг до музики Максим Тадейович успадкував од батьків. У своїх спогадах він писав, що «...з любов'ю до народної творчості я, здається, і вродився. Ця любов поглиблювана була в мені впливом старших братів — Івана, дуже обдарованого музично, і Богдана, прекрасного виконавця українських пісень. Найсильніше ж закріпило в душі цю любов до музики і пісні проживання моє на початку гімназичної науки в родині Миколи Лисенка». Саме тоді, навчаючись у Києві, Максим Тадейович познайомився з найкращими зразками класичної музики, відвідував оперний театр, симфонічні та камерні концерти, на яких, зокрема, чув таких видатних піаністів-композиторів, як Скрябін і Рахманінов.

М. Рильський і сам був дуже обдарованим музично. Він добре грав на фортепіано, протягом усього життя любив імпровізувати за інструментом.

Музика, її визначні творці завжди були в колі поетичних та наукових інтересів Максима Тадейовича. Чимало натхненних рядків він присвятив Бетховену, Шопену, Сметані, Глінці, Бородіну, Чайковському, Гулак-Артемівському, Лисенку, Леонтовичу, неодноразово в статтях звертався до проблем музичного фольклору, творчого використання класичної музичної спадщини, репертуару та виконавської майстерності співаків.

Протягом багатьох років творча дружба єднала поета з колективом Київського театру опери та балету, де з 1935 року і до початку війни, а також ряд повоєнних років, він завідував літературною частиною. В експозиції подано великий фотознімок будинку оперного театру, а також фотографії визначних майстрів оперного мистецтва — Марії Литвиненко-Вольгемут, Михайла Донця, Івана Паторжинсько-

Українські письменники на відбудові Хрещатика

го, з якими Максим Тадейович мав не тільки творчу, але й особисту дружбу.

Працюючи в театрі, М. Рильський здійснив літературну редакцію опер «Тарас Бульба», «Запорожець за Дунаєм», «Наталка Полтавка». Визначним явищем у розвитку українського оперного мистецтва стали його переклади оперних лібретто таких шедеврів, як «Іван Сусанін», «Руслан і Людмила» М. Глінки, «Євгеній Онегін» і «Пікова дама» П. Чайковського, «Травіата» Д. Верді. Перу М. Рильського належить і ряд оригінальних лібретто опер: «Хвесько Андибер», «Щорс» (разом з І. Кочергою), «Паливода» (разом з В. Охременком і Д. Бобирем), «Украдене щастя», «Багряні зірниці» (разом з О. Галабутською). Вірші Максима Рильського, позначені яскравою музикальністю, завжди приваблювали композиторів. «Чудова творчість поета Рильського, — писав Левко Миколайович Ревуцький, — надзвичайно хвилює на диво щасливим поєднанням слова і музики... Натхненні рядки поета Рильського — невичерпне джерело любові до музики, завдяки якій вони сильніше і глибше облагороджують людину щастям». На поезії М. Рильського написано більше 300 музичних творів — опер, кантат, ораторій, вокально-симфонічних сюїт, пісень та романсів.

На стенді вміщено фотографії видатних українських радянських композиторів — близьких друзів письменника: Л. Ревуцького, М. Вериківського, П. Козицького, Б. Лятошинського. Тут же окремі видання музичних творів на слова Максима Тадейовича: «Пісня про партію» та «Ода пісні» Л. Ревуцького, «На білу гречку впали роси» М. Дремлюги, «Весна людськості» Ю. Мейтуса, «Гімн братерству» П. Майбороди, «Рідній партії» М. Колесси, Портрет Володі Ульяновова» М. Вериківського, «Лист до Янки Купали» Е. Тікоцького тощо.

М. Т. Рильський. Портрет 1945 р.

М. Т. Рильський і К. М. Рильська в Ірпені

Третій зал (1945—1964)

Ще в роки Вітчизняної війни розгорнулася активна діяльність М. Т. Рильського в роботі Слов'янського комітету СРСР та в редколегії журналу «Славяне», що виходив у Москві. Протягом 1945—1946 років Максим Тадейович, як віце-голова Слов'янського комітету, відвідав Югославію, Чехословаччину, Польщу, Болгарію. Разом з іншими діячами культури він провів значну роботу по розгортанню і зміцненню слов'янського руху та по підготовці Першого Всеслов'янського конгресу.

До матеріалів цього розділу подано віршовані рядки поета:

Хай шумить єдиним світлим шумом
Синій Дніпр і срібноводна Вісла,
Вільна Волга в славному роздоллі,
Світ слов'янський — голубий Дунай!

Тут же фотознімки, на яких бачимо Максима Тадейовича під час виступів на мітингах у Югославії та Чехословаччині, на зустрічах з діячами слов'янського руху. До Першого Всеслов'янського конгресу, який відбувся наприкінці 1946 року в Белграді і на якому М. Рильський виступив з промовою, вийшли з друку збірка віршів поета «Чаша дружби» (1946) та перекладені ним на українську мову «Сербські епічні пісні». Біля експонованого видання книги «Чаша дружби» слова автора:

«Ця книжка — мій скромний дар великій справі єднання і дружби слов'ян. Нехай на першій сторінці стоять тут слова великого нашого Шевченка:

Щоб усі слов'яни стали
Добрими братами!»

Продовжуючи у своїй поетичній творчості тему дружби і братерства народів, Максим Рильський видає в 1948 році нову збірку віршів «Мости». Лейтмотивом цієї книги є благородна місія радянського народу, який приніс визволення поневоленим країнам Європи, в ній змальовано розгорнутий образ нашої Батьківщини — світлого тесляра, котрий будує мос-

ти братерства для єднання всіх волелюбних народів світу:

І горда думка пронизує мене:
Так, ми мости будемо у світі —
Ми, днів нових бійці і теслярі,
Каменярі грядущої комуні, —
Щоб друзі тими їздили мостами,
Щоб брат до брата броду-переходу
У ріках бурноплинних не шукав,
Щоб наша сила в єдності міцніла!

В експозиції вміщено матеріали про перебування М. Т. Рильського в селищі Ірпінь, під Києвом, де він мав до переїзду в Голосіїв невеликий будинок-дачу. Протягом 1936—1951 рр. Максим Тадейович відпочивав і працював тут, часто зустрічався з друзями. Експонується знімок ірпінського будинку поета, фотокартка, на якій бачимо Рильського з дружиною Катериною Миколаївною на відпочинку, фотопортрет Андрія Малишка та його вірш «Вогник». Поруч репродукція автографа поезії-відповіді «Вогні» Максима Тадейовича.

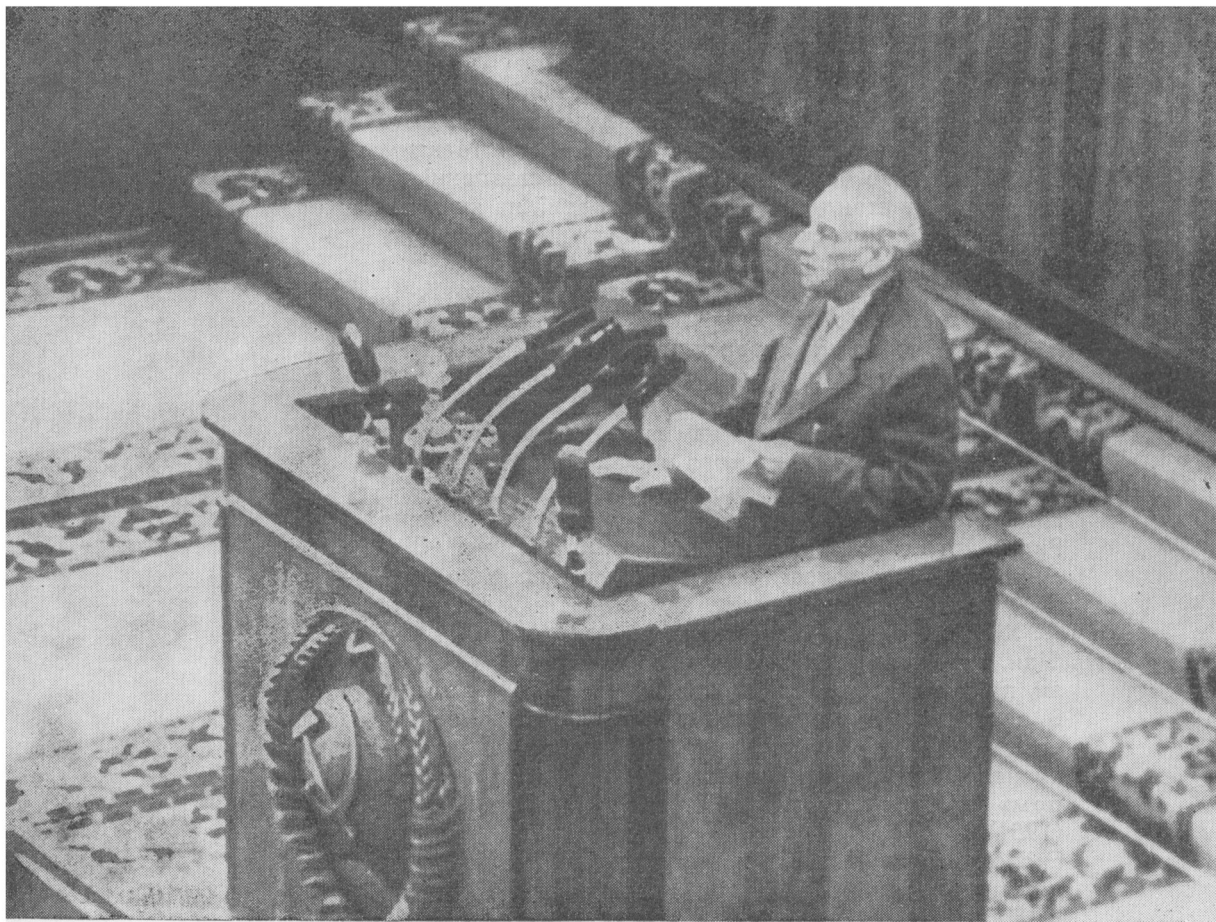
*

Наступний розділ експозиції висвітлює діяльність М. Т. Рильського як депутата Верховної Ради СРСР. Він відкривається висловом відомої російської письменниці Галини Серебрякової:

«Максим Рильський був не тільки одним з найкращих українських поетів і літераторів. Він був громадянином у найвищому розумінні цього слова, бездоганним комуністом, уважним до потреб людей, неухильним поборником добра на землі».

П'ять разів поспіль, починаючи з 1946 року, трудящі Житомирщини обирали поета до найвищого органу влади — Радянського парламенту. Як депутат Максим Тадейович входив до складу комісії в закордонних справах Ради Національностей, з делегаціями парламентаріїв відвідав Бразилію та Австрію, неодноразово виступав на сесіях Верховної Ради СРСР. Слово Рильського-депутата з різних питань господарського і культурного будівництва часто лунало на сторінках газет і журналів.

Експонуються листи й телеграми від колективів трудящих до Максима Тадейовича з проханням дати

М. Т. Рильський виступає на сесії Верховної Ради СРСР

згоду балотуватися на виборах до Верховної Ради, СРСР, листівка з біографією кандидата у депутати, депутатські квитки М. Т. Рильського. Поруч з ними ряд інших матеріалів — заяви і відповіді депутата, листування з державними установами розповідають про широке коло питань, якими займався Максим Тадейович, про його увагу і чуйність у ставленні до виборців. На стенді вміщено фотографії, на яких зображений М. Рильський, під час виступу у Великому Кремлівському палаці, на зустрічах з виборцями в селі Романівці, м. Житомирі, у військовій частині. До матеріалів про подорожі М. Т. Рильського по рідній країні наведено слова поета:

«Не було ще поїздки, яка б тою чи іншою мірою не відбилась у моїх віршованих рядках, а що головне — яка б не поглибила моєї незмірної пошани та любові до трудового радянського народу, до його животної праці, до його невмирущої пісні».

На стенді фотокартки, зроблені під час перебування Рильського в Ленінграді, Прибалтиці, Білорусії, Вірменії, західних областях України. Тут же знімки друзів поета — письменників, з якими він мандрував О. Копиленка, Ю. Смолича, М. Ушакова, М. Нагнибіди. Кожна подорож народжувала нові теми і образи, плідно відбивалась на творчому доробку поета. В експозиції представлено збірки віршів «Братерство» (1950), «Наша сила» (1951), «Ранок нашої Вітчизни» (1953), «Квіти друзям» (1954), «Сад над морем» (1955), а також книгу статей «Дружба народів» (1951).

Експонуються матеріали, присвячені 60-річчю від дня народження М. Т. Рильського, яке відзначалося в 1955 р. За заслуги в розвитку радянської літератури Максима Тадейовича тоді було нагороджено другим орденом Леніна.

Обіч великого фотопортрету письменника вислів академіка Олександра Івановича Білецького:

«Максима Тадейовича Рильського ми з цілковитою підставою можемо назвати класиком радянської — не тільки української, а й всесоюзної літератури». Нижче автографи вітальних листів Олександра Фадєєва, Миколи Тихонова, Леоніда Леонова, Самуїла Маршака, Якуба Коласа, Миколи Бажана. Тут же тритомне видання творів М. Т. Рильського, великий однотомник віршів поета російською мовою та мо-

М. Т. Рильський і Остап Вишня в Ленінграді. 1945 р.

нографія С. А. Крижанівського про його творчість. Експонуються також фотографії, на яких бачимо Максима Тадейовича серед українських та російських поетів, з азербайджанським письменником Самедом Вургуном, славетним співаком Іваном Козловським, давнім другом Володимиром Сосюрою. У вітрині адреси ювілярові від Спілки письменників СРСР та України, Академії наук УРСР, інших установ та організацій.

Новими гранями засвітився щедрий талант М. Рильського у книгах «Троянди й виноград» (1957) і «Далекі небосхили» (1959), удостоєних 1960 року Ленінської премії. Гостре відчуття сучасності, пристрасне ствердження нового, що з'явилося в житті і духовному обличчі радянського народу, возвеличення людини-трудівника, гімн дружбі народів — ось головні риси, притаманні цим збіркам.

Поруч з виданням збірок «Троянди й виноград» та «Далекі небосхили» — диплом та посвідчення лауреата Ленінської премії. У цьому ж залі експонується вітраж з кольорового скла «Троянди й виноград» роботи української художниці Ірини Левицької. Ліворуч — крилатий вислів Максима Рильського:

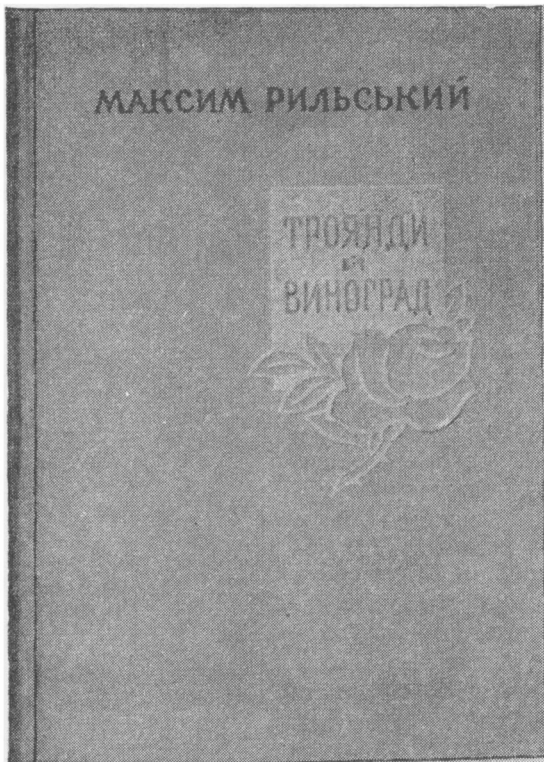
У щастя людського два рівних є крила:
Троянди й виноград, красиве і корисне.

50-річчя своєї літературної діяльності Максим Тадейович зустрів новою збіркою віршів «Голосіївська осінь» (1959). Невеличка за обсягом, вона сповнена життєвої мудрості, глибоких філософських роздумів про мистецтво і людську душу, молодість і старість, природу і працю. В експозиції поряд з цією збіркою книга Андрія Малишка «Портрет поета» та збірник статей і віршів «Максимові Рильському». Тут же експонується низка фотопортретів, на яких Максим Тадейович зображений за роботою у своєму кабінеті.

*

Наступний розділ експозиції розкриває тему Максим Рильський-учений.

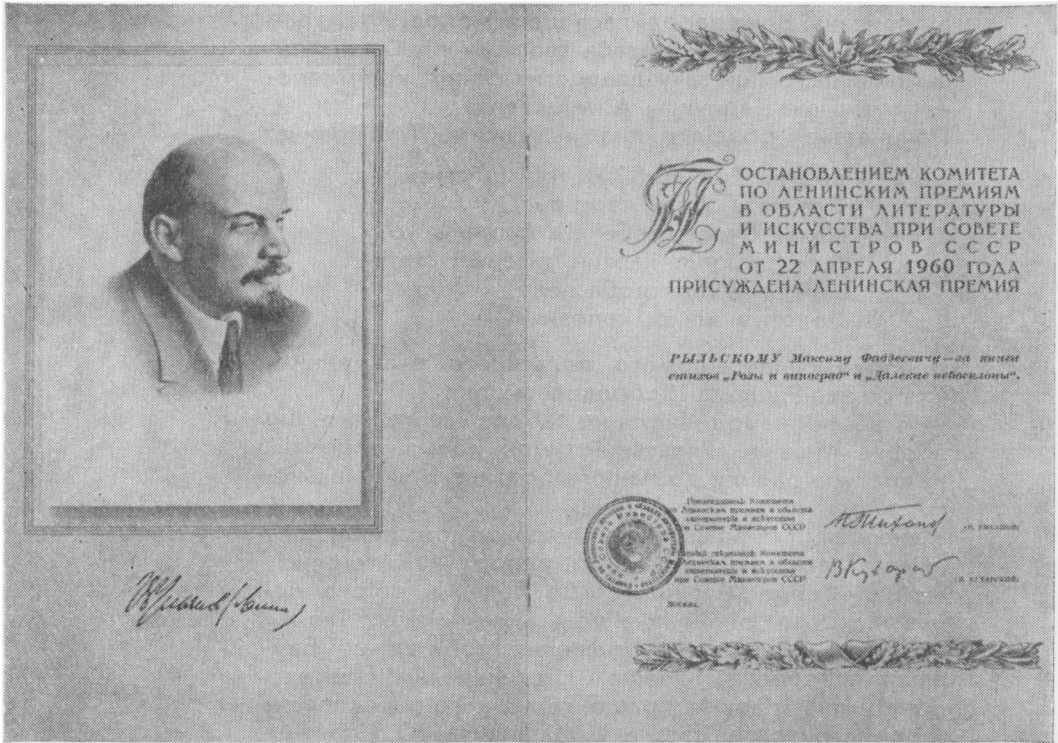
Коло наукових інтересів М. Т. Рильського було надзвичайно широким. У його творчому доробку ґрунтовні статті й дослідження з літературознавства та літературної критики, перекладу та лінгвістики, етнографії, фольклористики, мистецтвознавства. Понад

Збірки «Троянди й виноград» та «Далекі небосхили»

двадцять років Максим Тадейович очолював Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР і як його керівник брав найдіяльнішу участь в організації таких зовсім нових у системі АН УРСР наукових напрямків, як історія та теорія образотворчого мистецтва, театру, музики, кіно. Він був головою Українського та членом Міжнародного комітетів славістів, членом Головної редакційної колегії Української Радянської Енциклопедії, головним редактором журналу «Народна творчість та етнографія», одним з редакторів 6-томного «Українсько-російського словника», працював у редколегіях інших наукових видань. Десятки докторів і кандидатів наук, що нині працюють в різних галузях суспільних наук — вихованці академіка Рильського. Експонується диплом доктора філологічних наук (цей ступінь Максиму Тадейовичу було присуджено 1950 року без захисту дисертації), диплом про обрання М. Т. Рильського в 1958 році дійсним членом Академії наук СРСР, посвідчення академіка Української Академії наук. Тут же наукові праці Максима Тадейовича—книги «Героїчний епос українського народу» (1955), «Великий польський поет Адам Міцкевич» (1955), «Література і народна творчість» (1956), «Художній переклад з однієї слов'янської мови на іншу» (1958), «Наша кровна справа» (1959), «Про мистецтво» (1962) та наукові праці, видані авторськими колективами під керівництвом М. Рильського: «Український драматичний театр», «Українські народні думи та історичні пісні», «Українська народно-поетична творчість», «Українські прислів'я та приказки», «Українські народні пісні» тощо. На цьому ж стенді — фотографії видатних українських учених О. І. Білецького, М. І. Калиновича, Л. А. Булаховського, з якими М. Т. Рильського багато років єднала міцна творча і особиста дружба. На інших знімках — Максим Тадейович під час роботи сесії Академії наук УРСР, разом з академіком І. К. Білодідом та професором Г. Д. Вервесом під час роботи V Міжнародного з'їзду славістів у Софії.

У цьому ж залі зібрано матеріали, що висвітлюють зв'язки М. Т. Рильського з польською культурою. До братньої Польщі та її культури поет мав особли-

Диплом лауреата Ленінської премії

ву приязнь. Вона зародилася ще в молоді літа, коли юний гімназист зачитувався творами польських письменників, зміцніла у двадцятих роках, коли перекладав «Пана Тадеуша» А. Міцкевича.

Починається розділ рядками Максима Тадейовича:

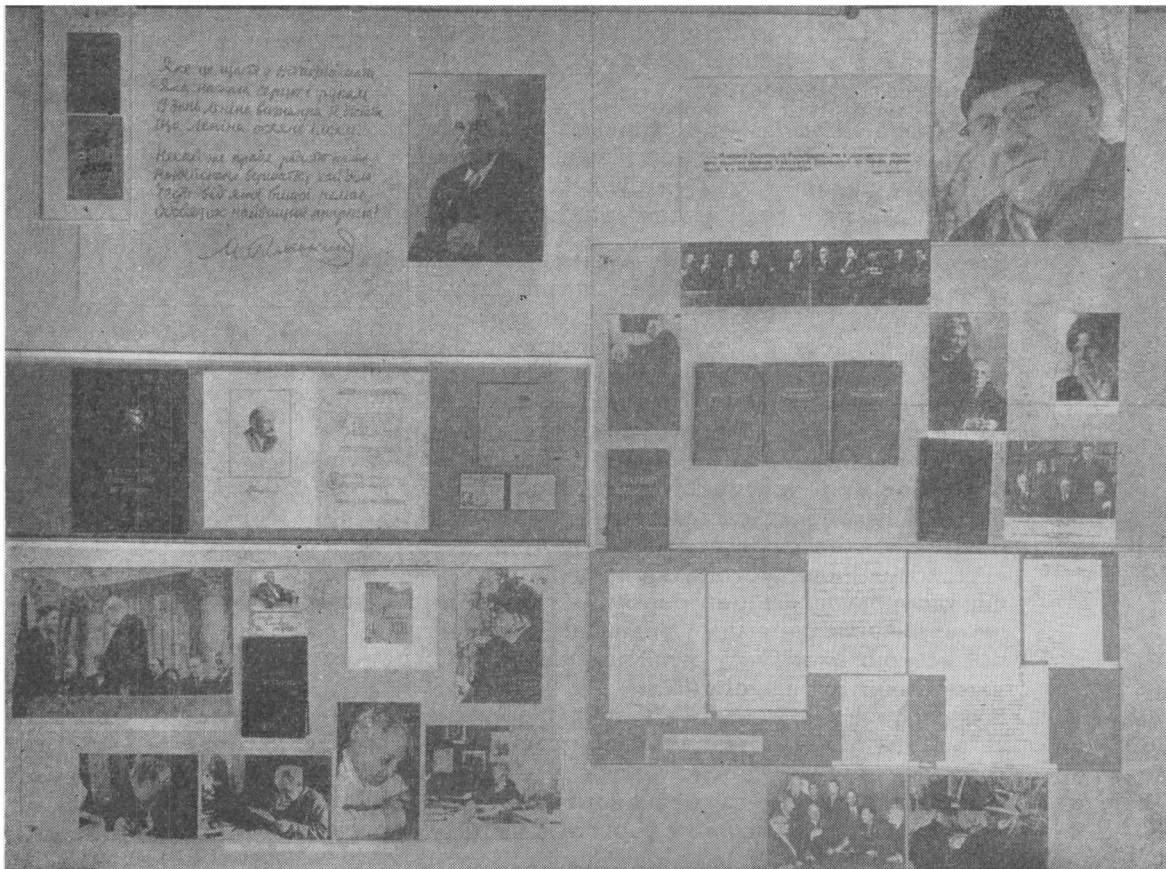
Братня Польще! Хай тобі щастить
будувати, сіяти, творить.
Нехай буде в тебе дім багатий
Сяйвом книг, картин, пісень і статуй
Хай тебе твоя доба нова
Золотим вінком оповива!

А поруч слова відомого польського письменника Станіслава-Рішарда Добровольського:

«Польський народ ніколи не забуде всього того, що зробив Максим Рильський, щоб польська поезія, література дійшли до нашого братнього українського народу».

В експозиції перше видання українського перекладу «Пана Тадеуша», факсимільні репродукції рукописів віршів «Серце Шопена» і «До Польщі», збірка віршів Максима Тадейовича польською мовою. Тут же унікальна реліквія — зображення герба вільної Варшави, подарована Юзефом Ціранкевичем. Інші експонати висвітлюють працю Рильського-перекладача й популяризатора творів А. Міцкевича, Ю. Словацького, М. Конопницької, Ю. Тувіма, розповідають про його діяльність як голови українського відділення Товариства радянсько-польської дружби. Чимало фотографій, газет, представлених в експозиції, пов'язані з неодноразовими відвідинами Максимом Тадейовичем братньої Польщі, зокрема з його перебуванням у воскреслій з попелу Варшаві, у чарівнім Пороніно, де в скромній хатині жив великий Ленін, у стародавньому Кракові та робітничому Лодзі. Гідним відзначенням великих заслуг М. Т. Рильського в справі зміцнення дружби українського та польського народів, у справі розвою братніх культур було нагородження його Командорським Хрестом ордена Відродження Польщі та обрання поета академіком доктором Ягеллонського університету у Кракові, диплом якого з традиційною восковою печаткою бачимо в експозиції.

Наступні матеріали висвітлюють життя й діяльність М. Рильського на початку 60-х років. На стенді збір-

Загальний вигляд експозиції третього залу

ки поезій «Згряя веселиків» (1960) і «В затінку жайворонка» (1961), а також книга вибраних віршів «Вогні». Тут же мандат делегата XXII з'їзду КПРС, натхненні рядки поета:

Народ і Партія — це творчість і життя,
Яких не побороть і найгрізнішим грозам,
І там неволі й тьмі не буде вороття,
Де Партія й Народ, де серце наше й розум.

Експонуються фотознімки, на яких ми бачимо Максима Тадейовича серед своїх давніх друзів-поетів М. Тихонова і П. Бровки, з М. Шолоховим.

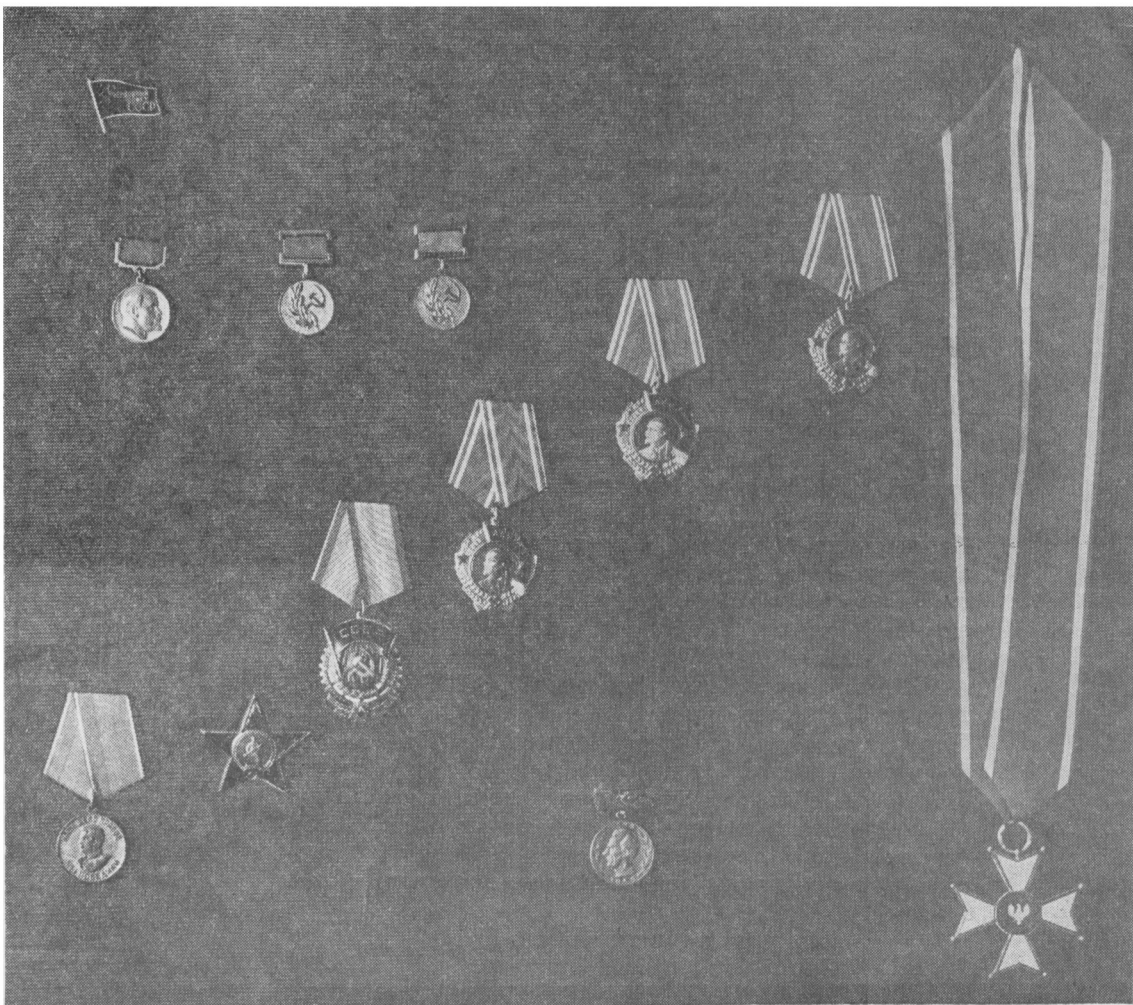
Максим Рильський часто друкувався на сторінках газет, розуміючи, як вони примножують сили літератора-громадянина, як розширюють його аудиторію і зміцнюють голос, допомагають служити людям, суспільству. На стенді книга «Вечірні розмови» (1964), до якої увійшли статті й нариси, що з ними Максим Тадейович систематично виступав в останні роки життя на шпальтах «Вечірнього Києва».

«Розмови» Рильського мали великий успіх у читачів, передруковувались центральними газетами і журналами, вийшли окремими виданнями українською та російською мовами, стали визначним явищем в українській публіцистиці.

В експозиції виставлено зібрання творів письменника в 10-ти томах, а також чотиритомник російською мовою. Поруч наведено рядки з відомого вірша Максима Тадейовича, сповненого безмірної любові до рідної мови та заклику берегти її чистоту і красу:

Мужай, прекрасна наша мово,
Серед прекрасних братніх мов.
Живи, народу віще слово,
Над прахом царських королев,
Цвіти над нами веселково,
Як мир, як щастя, як любов!

У вітрині експонуються нагороди, якими відзначено творчість М. Т. Рильського: знаки лауреата Ленінської і двох Державних премій, три ордени Леніна, орден Трудового Червоного Прапора, орден Червоної Зірки, медаль «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941—1945 рр.». Тут же Командорський Хрест ордена Відродження Польщі та срібна медаль Всесвітньої Ради Миру, якою письменника

Нагороди М. Т. Рильського

було нагороджено у зв'язку з десятиріччям руху прихильників миру.

Завершує експозицію цього розділу широко відомий кольоровий фотопортрет співця Голосіївської осені роботи М. Козловського, поряд із яким рядки видатного російського поета Миколи Тихонова, присвячені Максиму Тадейовичу:

Будь я художник, нашего поэта —
Я б написал под облаков грядой,
Омытого всем пламенем рассвета
Лицом к заре, у рощи молодой!

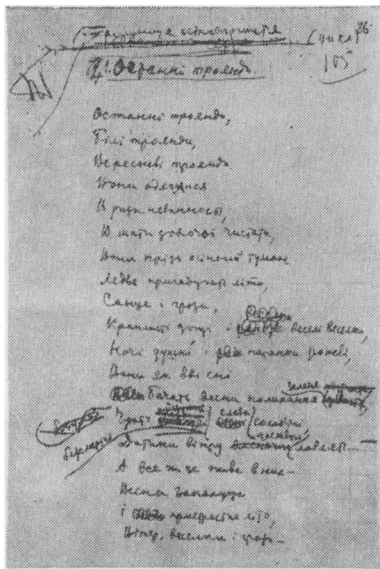
У заключному розділі літературної експозиції ми бачимо останню прижиттєву книгу поета «Зимові записи» (1964), вірші якої стали яскравим виявом любові Максима Рильського до людини, до звершень її духу і розуму. Тут також рукописи окремих віршів глибоко філософського циклу «Таємниця осіннього листя», книга «Тарас Шевченко», написана М. Рильським разом з О. Дейчем до 150-річчя великого Кобзаря, квиток члена Спілки письменників СРСР, висловлювання Михайла Стельмаха та Дмитра Павличка про творчість поета. На цьому ж стенді фотознімки Максима Тадейовича в останній місяць його життя разом з друзями — І. С. Козловським, А. С. Малишком, П. М. Вороньком, П. І. Майбородою та В. С. Костенком.

Поруч з великим фотопортретом М. Т. Рильського, на якому він стоїть у глибокій задумі серед буйноцвіття Голосіївського саду, рядки одного з останніх віршів поета «Що я ненавижду і що я люблю». Ніби підсумовуючи пройдений шлях, письменник говорить про речі, яким чесно служив, яким віддав усє життя:

Речі прості і чисті люблю я:
Серце, для друзів одкрите,
Розум, до інших уважний,
Працю, що світ звеселяє,
Потиск руки мозолястої,
Сині світанки над водами,
Шум у лісі зелений і шум золотий,
Спів солов'їний і пісню людську,
Скромну шипшину і горду троянду,
Мужність і вірність,
Народ і народи
Я люблю!

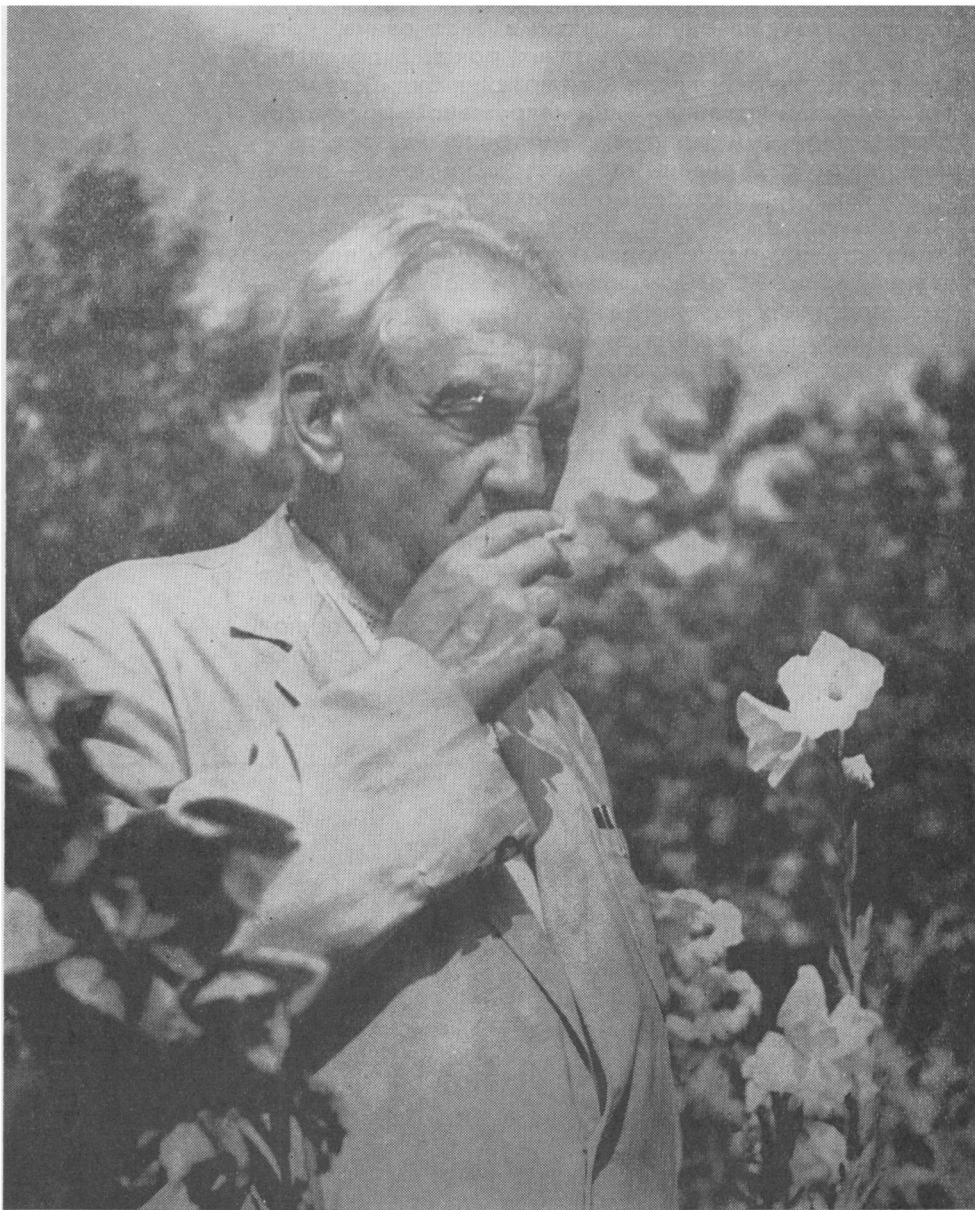
М. Т. Рильський, М. С. Тихонов, П. У. Бровка

Автограф вірша із циклу
«Таємниця осіннього листа»

М. Т. Рильський у колі друзів. Зліва
направо: А. С. Малишко, П. М. Во-
ронько, І. С. Козловський, М. Т. Риль-
ський, П. І. Майборода, В. С. Костен-
ко. 1964 р.

М. Т. Рильський. Портрет 1962 р.

У мистецтво «вудження риби та полювання з рушницею», за свідченням Максима Тадейовича, його було посвячено ще за дитячих років. І протягом всього життя риболовля й полювання були для поета годинами розради від напруженої розумової праці, годинами роздумів, внутрішнього зосередження, що передували творчості. «Природа,— писав Рильський, — це краса, що надихає поетів, художників, композиторів, що окрилює могутню народну творчість, що радує людей і додає їм сил у повсякденній праці». Скільки світлих тем і образів, яскравих поетичних картин навіяли йому чудові години відпочинку на березі ставу чи в лісі, якою животворністю пройняла його творчість любов до природи! При виході з третього залу — куточок природи, де виставлено мисливську рушницю і рибальські вудки, що були постійними супутниками Максима Тадейовича у його поїздках по країні, мандрах по лісах і луках. Тут же надувний човен з веслами, гумові чоботи, солом'яний бриль, сажалка для риби, казанок, у якому на вогнищі не раз готувався чумацький куліш чи рибальська юшка. На восьми діапозитивах ми бачимо Максима Тадейовича на риболовлі та полюванні у рідній Романівці, в Білорусії, під Москвою.

М. Т. Рильський на відпочинку

М. Т. Рильський на рибній ловлі

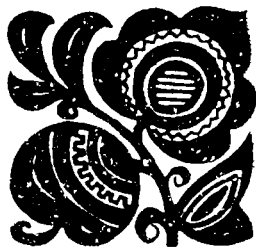
М. Т. Рильський з онуком Андрієм на полюванні

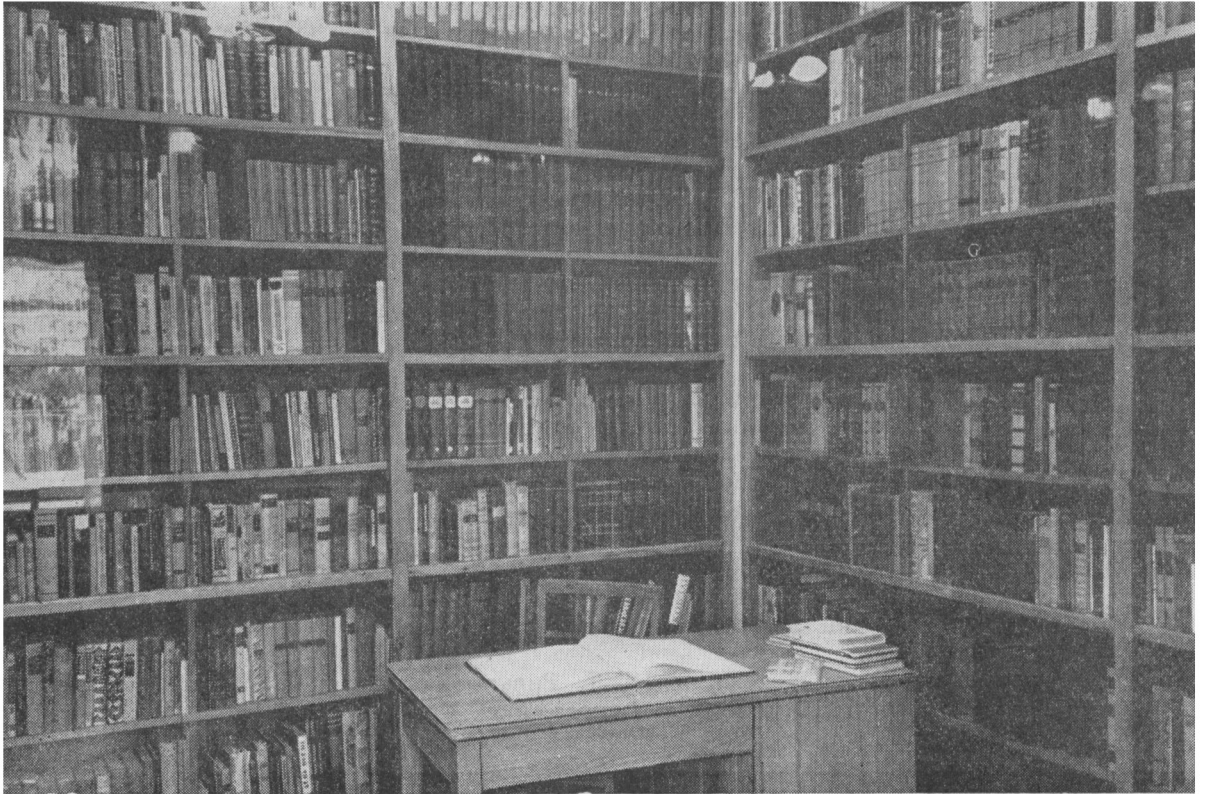
Матеріали цього розділу розташовані в передпокої, на першому поверсі будинку.

Тут подано тексти постанови ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР про увічнення пам'яті М. Т. Рильського та постанови Ради Міністрів УРСР про створення у місті Києві літературно-меморіального музею М. Т. Рильського.

Поруч з висловлюваннями Павла Тичини, Костянтина Федіна і Андрія Малишка про творчість поета в експозиції вміщено фотографії вулиці Максима Рильського у Житомирі, пароплаву «Максим Рильський» на Дніпрі, будинку Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР ім. М. Т. Рильського, середньої школи в селі Романівці та бібліотеки в Московському районі міста Києва, що тепер носять ім'я поета, центрального входу до Голосіївського парку культури і відпочинку імені М. Т. Рильського та будинку по вул. Леніна, 68, в якому жив поет і на якому встановлено меморіальну дошку. Тут же модель надмогильного пам'ятника М. Т. Рильському роботи скульпторів П. Кальницького та П. Остапенка, встановленого на Байковому кладовищі. У вітринах експонуються численні посмертні видання творів М. Т. Рильського українською, російською, естонською, грузинською, литовською, киргизською, латиською, польською та іншими мовами.

**Вшанування
пам'яті
М. Т. Рильського**

Меморіальна бібліотека М. Т. Рильського

Фонди музею — меблі, одяг, особисті речі Максима Тадейовича, подарунки друзів, меморіальна бібліотека, рукописи, фото, телеграми, листи — нараховують близько 11 тисяч одиниць зберігання.

Особливий інтерес мають рукописи, що допомагають глибше й детальніше вивчити творчість поета. Незважаючи на те, що рукописна спадщина Рильського в основному зібрана у Відділі рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка вже за час роботи музею тут зібрано понад 300 рукописів). Серед них 24 загальні зошити з поезіями, перекладами та щоденниковими нотатками. Так, поетичний зошит 1948—1949 рр. на 65 сторінок, зошит «Варшава» за 1956 р., де вміщено вірші, написані в Польщі, на 16 сторінок. Зошити з перекладами поеми Вольтера «Орлеанська діва», драми Шекспіра «Король Лір» свідчать про титанічну працю, пророблену Рильським-перекладачем.

Привертають увагу 14 зошитів з перекладами роману «Євгеній Онегін». Це — творча лабораторія перекладача. Легко побачити, як Максим Тадейович шукав «словесний еквівалент», щоб передати всі тонкощі та нюанси пушкінської поезії. На полях зошитів численні зарисовки, виконані рукою перекладача.

Серед рукописів — листи М. Т. Рильського до М. П. Алексєєва, О. Т. Твардовського, М. І. Комісарової, М. Л. Брауна, Д. М. Бобиря, О. В. Борецького, польського літературознавця Адама Галіса та ін. У фондах також знаходяться архівні матеріали інших письменників — П. Г. Тичини, В. М. Сосюри, М. К. Зєрова, Остапа Вишні, М. П. Стельмаха, А. С. Малишка, О. І. Копилєнка, велика кількість творів і листів початківців. Поет ніколи не залишав їх поза увагою. Кожному початкуючому автору він давав творчі поради, робив зауваження щодо їхніх творів, висловлював свої побажання. Відтак із деякими авторами зав'язувалось тривале листування. Слова глибокої подяки й поваги знаходимо в листах (яких більше 400) до Максима Тадейовича.

У фондах музею зберігаються 92 документа письменника (посвідчення, квитки, мандати тощо), 70 художньо оформлених вітальних адрес та 1150 ві-

**Фонди
музею**

тальних телеграм з нагоди його 50-, 60-, 65-річчя і присудження йому Ленінської премії. Фототека музею нараховує понад 2500 оригінальних фотографій М. Т. Рильського за роботою, під час виступів на з'їздах, конференціях, нарадах, з друзями, діячами літератури, науки та культури, на відпочинку, полюванні та рибній ловлі, портрети, сімейні фото. Велику цінність мають кіноматеріали та фототека.

На першому поверсі
рядами гордими, пророчисто — німими
Стоять книжки, нетлінні, мов краса.

Це — особиста бібліотека письменника, що нараховує понад 5000 книжок — лише післявоєнне зібрання, бо велика бібліотека поета загинула в роки Великої Вітчизняної війни. В постійному користуванні письменника були твори класиків марксизму-ленінізму, енциклопедична та довідкова література, словники, книги з питань мистецтва, історії, філософії, природознавства, літературознавства, мовознавства, фольклору, багата художня література, книжки польською, французькою, англійською, німецькою, болгарською, чеською, сербською, хорватською та іншими мовами.

Лише перелік розділів бібліотеки говорить про широчінь і багатогранність інтересів їх власника. Особливий інтерес і цінність має частина книг з примітками й автографами. Це книги відомих літературознавців, учених, критиків, радянських та зарубіжних письменників. Автографи свідчать про те, як любили й шанували Максима Тадейовича люди найрізноманітніших спеціальностей і професій. Правдиві книги були частиною душі поета. Ще в юнацькі роки він зріднився з ними і все життя прожив «заглиблений у книг нових і давніх стоси».

Над матеріалами фондів музею працює багато науковців, письменників, видавців, студентів, що вивчають життєвий і творчий шлях М. Т. Рильського.

ЗМІСТ

Вступ	7
Садиба М. Т. Рильського	10
Меморіальний будинок М. Т. Рильського	13
Вітальня	15
Кабінет	17
Спчивальня	21

Літературна експозиція музею М. Т. Рильського

Перший зал	23
Другий зал	37
Третій зал	57
М. Т. Рильський на відпочинку	74
Вшанування пам'яті М. Т. Рильського	76
Фонди музею	78

ЛИТЕРАТУРНО-МЕМОРИАЛЬНЫЙ МУЗЕЙ М. Ф. РИЛЬСКОГО ПУТЕВОДИТЕЛЬ ПО МУЗЕЮ (На украинском языке)

Редактор Н. С. Рогушина. Художник А. С. Ми-
стецький. Художній редактор В. Є. Склярова.
Технічний редактор Г. Т. Конєв. Коректори
С. А. Зельманович, К. С. Лапа.
Видавництво «Реклама». Київ, 34. Золотоворіт-
ська, 11.
БФ 18628. Здано на виробництво 27. VI. 1969 р.
Підписано до друку 3. II. 1970 р. Формат
70×90^{1/16}. Фіз друк. арк. 5,0. Умов. вид. арк.
5,85. Обл.-вид. арк. 4,59. Вид. № 3349.
За л. 483. Тираж 10 000. Ціна 30 коп.

30 коп.